

А.Г.Міхалевіч, Н.Р.Мордас (Мінск)

СПЕЦЫФІКА ПЕРАКЛАДУ БІБЛЕЙСКІХ ТЭКСТАЎ НА БЕЛАРУСКУЮ МОВУ

Пераклад з’яўляецца сэння самастойнай полікультурнай камунікатыўнай адзінкай, у якой менавіта перакладчык садзейнічае ажыццяўленню абмену навуковай інфармацыяй, эквівалентна трактуючы яе як раўназначнасць аб’ёму перадачы аб’ёму інфармацыі і нормам мовы перакладу (пра гэта гл., напрыклад: [1]). Вялікую цікавасць у гэтым плане выклікае пераклад тэкстаў сакральнага характару, у прыватнасці Бібліі, на беларускую мову.

Адна з вядомых лацінскіх прымавак гаворыць: “Habent sua fata liberi (“Кнігі маюць свой лёс”). Аднак ёсць кнігі, якія не толькі маюць свой асаблівы лёс, але і самі становяцца лёсам, вызначаюць шляхі цывілізацыі і культуры. Да такіх найвялікшых кніг у гісторыі чалавецтва належыць Біблія – Першакніга еўрапейскай цывілізацыі, якая стала падмуркам усёй еўрапейскай культуры, у тым ліку і беларускай, адыгрываючы асаблівую ролю ў жыцці мільёнаў людзей розных часоў і народаў.

Згодна з падлікамі, на сённяшні дзень Біблія застаецца адзінай кнігай, якую часцей за ўсё перакладаюць у свеце. Актыўны пераклад царкоўна-рэлігійнай літаратуры на беларускую мову пачынаецца ў апошнія дзесяцігоддзі ХХ ст.: Евангеллі ў перакладзе Анатоля Клышкі (1989-1990 гг.), Святыя Евангеллі паводле Матфея, Марка, Лукі, Іаана ў складзе грэка-славяна-руска-беларускай тэтраглота былі выдадзены Беларускай Біблейскай камісіяй (экзархат) (Мінск, 1991), Васіль Сёмуха пераклаў Новы Заповіт (Мінск, 1995) і Біблію цалкам (Мінск, 2002), ксёндз Уладзіслаў Чарняўскі пераклаў Новы Заповіт (Мінск, 1999; 2003). У 2007 годзе ўпершыню тэкст Свяшчэннага Пісання быў перакладзены на сучасную беларускую мову ў форме, прызначанай для выкарыстання пры богаслужэннях. Безумоўна, гэта вельмі актуальна ў цяперашняй духоўнай і моўнай сітуацыі на Беларусі.

Пераклад біблейскіх тэкстаў з іншых моў, з’яўляючыся своеасаблівым інструментам полікультурнай камунікацыі, — даволі складаны працэс, які прадугледжвае не толькі дакладнае веданне лінгвістычных законаў, але і добрае валоданне царкоўнымі паняццямі, неабходнасць знаходжання тэксту і самога перакладчыка на адной духоўнай хвалі. Звычайна асэнсаванне перакладчыкам мастацкага арыгіналу прыводзіць да яго непазбежнай суб’ектыўнай трансфармацыі і — як вынік — да праяўлення індывідуальна-творчага пачатку. Менавіта гэтага і немагчыма дапусціць пры перакладзе Свяшчэнных тэкстаў. Спецыфіка перакладу біблейскіх тэкстаў заключаецца яшчэ і ў тым, што любы пераклад Бібліі адначасова з’яўляецца і яе тлумачэннем. Таму асноўным патрабаваннем да перакладу выступае экзегетычная дакладнасць, а не лінгвістычная эфектыўнасць. Для дасягнення гэтай дакладнасці закранаецца цэлы сувай няпростых гістарычных, тэалагічных, лінгвістычных і іншых пытанняў. Праблема заключаецца яшчэ і ў тым, што старагрэчаская і царкоўнаславянская мовы, з якіх рабіўся

пераклад, вельмі старажытныя, шмат якія лексічныя адзінкі ў розныя гістарычныя перыяды неслі неадэкватную семантычную нагрузку і на цяперашні момант ужо не маюць такога значэння, якое было ім уласціва ў даўнія часы. Таму вельмі цікава выявіць пэўныя трансфармацыі моўных сродкаў параўнання ў перакладах Новага Запавету на беларускую мову шляхам супастаўлення беларускамоўных кампаратыўных адзінак з тэкстам сінадальнага перакладу на рускай мове.

Кампаратыўныя канструкцыі ў перакладах часта перадаюцца даслоўна, захоўваюцца асаблівасці іх граматычнай будовы і сэнсава-канататыўны змест. Перакладчыкі выкарыстоўваюць адпаведныя злучнікі, якія, акрамя параўнальнага значэння, надаюць кампаратыўнай канструкцыі пэўныя мадальныя адценні. Напрыклад, Евангелле паводле Матфея 6:12: *“И прости нам долги наши, как и мы прощаем должником нашим”* (синодальный перевод); *“I адпусці нам грахі нашыя, як і мы адпускаем вінаватым нашым”* (пераклад У.Чарняўскага); *“I даруй нам нашы правіны, як і мы даруем вінаватым перад намі”* (пераклад В.Сёмухі); *“I даруй нам нашы правіны, як і мы даруем нашым вінаваўцам”* (пераклад А.Клышкі); *“I даруй нам даўгі нашыя, як і мы даруем даўжнікам нашым”* (пераклад Біблейскай камісіі).

Часам адбываюцца сінанімічныя змены параўнальных злучнікаў рознымі перакладчыкамі, напрыклад: 1) Адкрыццё Іаана Багаслова 19:1: *“После сего я услышал на небе громкий голос, как бы многочисленного народа...”* (синодальный перевод); *“Пасля гэтага чуў я голас гучны на небе, як быццам многіх натоўпаў...”* (пераклад У.Чарняўскага); *“Пасля гэтага я пачуў на небе гучны голас, як бы вялікага мноства людзей...”* (пераклад В.Сёмухі). 2) Пасланне Іакава 1:10: *“...потому что он преидет, как цвет на траве”* (синодальный перевод); *“...бо праміне ён, як краска палявая”* (пераклад У.Чарняўскага); *“... бо ён мінецца, бы краска ў траве”* (пераклад В.Сёмухі).

У перакладах біблейскіх тэкстаў на беларускую мову параўнанні можна выявіць на розных узроўнях: на моўным – як прыём эстэтычнага мадэлявання рэчаіснасці; на ідэйным – як сродак праяўлення глыбіннага сэнсу; на кампазіцыйным – як элемент структурнай арганізацыі тэксту. Таму пры перакладзе неабходна спалучаць іх літаральнае і сімвалічнае значэнне, маючы на ўвазе, што параўнанне з’яўляецца тут не толькі ўпрыгожаннем тэксту, яно ёсць спосаб больш шырокага бачання свету. Даволі часта яскравы і нечаканы вобраз, створаны пры дапамозе параўнання, дапамагае разуменню і запамінанню складаных тэалагічных ідэй. Такія параўнанні звычайна закранаюць унутраную сутнасць аб’ектаў, экспліцыруючы гэту сутнасць і спрабуючы раскрыць яе з розных бакоў. Менавіта пры перакладзе такіх параўнальных канструкцый неабходны дакладнасць і далікатнасць з боку перакладчыка. Напрыклад, апісанне знешняга выгляду Ісуса Хрыста падчас Яго праабражэння на гары Фавор пададзена трыма евангелістамі наступным чынам: *“Одежды Его сделались блистающими, весьма белыми, как снег...”*; *“I ўбранне Яго стала бліскучым і надзвычай белым, як снег...”* (паводле Марка 9:3); *“ И преобразился пред ними: и просияло лице Его, как*

солнце, одежды же Его сделались белыми, как свет...”; I перамяніўся перад імі, і зазьяла аблічча Яго, як сонца, а ўбранне Яго стала белае, як святло...” (паводле Матфея 17:2); *”И когда молился, вид лица Его изменился, и одежда Его сделалась белою, блистающею”*; *”I калі маліўся, выгляд твару Яго стаў іншым, і ўбранне Яго стала белым і зіхатлівым”* (паводле Лукі 9:29). Пералічаныя апісанні падобныя паміж сабою, аднак у той жа час адрозніваюцца пэўнымі дэталямі. Іх супастаўленне дазваляе вызначыць, што параўнанне *“белыми, как снег”* – *“белым, як снег”* і ў рускай, і ў беларускай мовах мае на ўвазе не толькі колер вопраткі, але і ўтрымлівае ацэначную функцыю: паказвае чысціню, святасць, надзвычайнасць Таго, каму яна належыць. Бо што такое снег для той паўднёвай краіны? Гэты нешта ўнікальнае, незвычайнае, гэта нейкі эталон чысціні і прыгажосці, адлюстраванне неба на зямлі. Толькі на горнай вяршыні Хеўрон былі невялікія плямкі снегу. Мабыць, тады, як і сёння, жыхары Палесціны, глядзячы на тую вышыню, былі ўражаны снегавым покрывам. Таму і выкарыстоўваецца гэты вобраз снегу як сімвал белізны і чысціні, перадаючы пачуцці апосталаў, якія ўбачылі праабражэнага Хрыста, які зьяў, як снег на горнай вяршыні.

Такім чынам, пераклад моўных сродкаў параўнання характарызуецца неаднароднасцю і варыянтнасцю на лексічным і граматычным узроўнях, якія, між тым, амаль што не прыводзяць да парушэнняў і зместавых пераўтварэнняў. Выкарыстанне розных моўных сродкаў у перакладных біблейскіх тэкстах і адначасовае захаванне сэнсавага нападўнення гэтых тэкстаў сведчыць пра багацце беларускай мовы і яе здольнасць перадаваць любую інфармацыю.

Літаратура

1. Дзянісава, Н.В. Аўтарскі пераклад. Праблема аўтарскага перакладу прозы ў беларускай літаратуры XX стагоддзя: манаграфія / Н.В.Дзянісава. – Мінск: Бел. выд. Тав-а “Хата”, 2002. – 100с.